

DOI 10.31558/2519-2949.2023.4.6

УДК 32.342.5

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2433-5836>*Кравець А. Ю., Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»*ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-2700-7219>*Астахов І. В., Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»*

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Державна регіональна політика в Україні в 2014-2023 вийшла на новий рівень розвитку, має місце активізація процесів децентралізації, що сприяє збалансованому розвитку українських територіальних громад і регіонів. Україна має можливість пришвидшити вступ до Європейського Союзу (ЄС), тому плани реконструкції та регіонального розвитку вже зараз мають відповідати європейським правилам, отримуючи тут досвід та зміцнюючи довіру іноземних партнерів до інвестицій у регіональний розвиток. В останні роки в Україні спостерігається підвищення уваги до регіоналістичних досліджень, поглиблених теоретичних розвідок щодо сутності основних понять, пов'язаних із розвитком соціально-економічних територіальних систем, напрацювання нових термінів політичної регіоналістики, обґрунтування новітніх підходів до формування та здійснення регіональної політики, вдосконалення системи й процесу управління внутрішніми регіонами держави. Проте, враховуючи нові надскладні виклики, сучасна державна стратегія регіонального розвитку України потребує суттєвих змін та доповнень. Існує нагальна необхідність створення спеціалізованого виконавчого органу влади, метою якого стане формування та втілення регіональної політики, збір та аналіз статистичних даних, спостереження за розвитком та допомога проблемним регіонам. Не викликає сумнівів необхідність посилення співробітництва між регіональними, державними інституціями, активне використання вже існуючих програм співробітництва з міжнародними організаціями з метою розвитку регіонів, розробки та втілення інноваційних програм, а також системи моніторингу та оцінки впливу регіональної політики на розвиток національної економіки та адаптації її до норм Європейського Союзу. Інтеграція України до ЄС означає, що всі внутрішні соціально-економічні й політичні перетворення треба будувати навколо європейського вектора.

Ключові слова: *регіональна політика, регіон, регіональний розвиток, Європейський Союз*

Регіональний розвиток будь-якої країни є пріоритетом державної політики, адже сталий розвиток регіонів є запорукою стабільності держави загалом. Кожний регіон країни має свої специфічні особливості, які безпосередньо впливають на його економічний, політичний і соціальний стан. Виходячи з цього, важливою проблемою є нерівномірність регіонального розвитку, що зумовлює необхідність застосування з боку держави різноманітних інструментів та механізмів регулювання регіональної диспропорції. Тому для кожного окремого регіону держава має розробляти індивідуальні програми та концепції розвитку з урахуванням його потенційних можливостей та слабких сторін без порушення гарантованих державою соціальних стандартів.

Питання регіональної політики в Україні підіймали у своїх дослідженнях наступні науковці: Білик Р., Брикова І., Валевський О., Варналій З., Качмарський Є., Малиновський В., Наврузов Ю., Рябінін Є., Штиршов О. та інші.

Проте, у XXI столітті на долю української держави та суспільства випали справжні випробування на міцність. Помаранчева революція 2004-2005 років, Революція Гідності 2013-2014 років, агресія Росії та тимчасова окупація нею Криму та частини Донецької та Луганської областей у 2014 році, епідемія коронавірусу, а також велика відкрита війна Росії проти України у 2022 році – кожен поштовх завдавав втрат і відкривав нові можливості для України. Традиційно притаманні виклики, які постали перед українською державністю перед війною, доповнилися новими, безпековими. Нові завдання, зумовлені різними економічними, фінансовими, управлінськими, соціальними тощо причинами, які навіть не були враховані під час розробки регіональних стратегій розвитку, наразі стали домінуючими та ще довго негативно впливатимуть на Україну в цілому. Євроінтеграція

України вимагає адаптації вітчизняного законодавства, в тому числі в сфері регіональної політики, до стандартів ЄС. А тому проблематика перспектив вітчизняної регіональної політики залишається актуальною та потребує подальшого дослідження та поглиблення.

У вітчизняній науковій літературі проблеми регіонального розвитку аналізуються переважно з економічної точки зору. Регіоналістика безпосередньо займалася вивченням регіонів, закономірностей їх розвитку, вивчала регіональний розвиток, розміщення продуктивних сил, економіку регіонів. Лише в останні роки дедалі більше наукових досліджень присвячується політичним аспектам управління регіональним розвитком. Школа української регіоналістики має значні здобутки в дослідженні теоретичних і практичних аспектів реалізації регіональної політики, проте вони втрачають свою актуальність у зв'язку із кардинальними змінами в управлінні регіональним розвитком, які спричинило повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну [5, с. 203].

Деякі вітчизняні вчені вважають, що в Україні регіональна політика не отримала чіткого об'єкта управління, який розглядається в різних ракурсах залежно від компетенцій суб'єкта управління, що може призвести до зниження загальної керованості регіонального розвитку. Пропонується предметом дослідження регіоналістики визначити: «Регіональну громаду з її ключовими системними характеристиками, які перебувають під впливом чинників технологічного, економічного, соціального, гуманітарного розвитку, а для цього відповідно постає потреба в ідентифікації суб'єктності регіональної громади» [1, с. 48]. Як основу даної теорії розглядають: «Зіткнення політичних за формою й економічних за суттю загальнонаціональних і регіональних інтересів... перш за все досліджуються розподіл ресурсів і політичної влади між регіонами і центром, соціальні розбіжності та конфлікти» [1, с. 48].

З. Варналій зазначає: «Головним завданням регіональної політики держави має стати досягнення балансу між її інтересами та інтересами розвитку її регіонів. Ключовим завданням регіональної політики є розроблення напрямів та механізмів передачі частини державних повноважень на нижчий рівень управління, спираючись на демократичні цінності та виходячи з положень Конституції України» [1, с. 48]. При цьому, на думку дослідника, держава залишається головним координатором інтересів усіх рівнів: «Гармонізуюча роль держави особливо має активізуватися в точках зіткнення інтересів: між людиною і громадою, між громадами і регіональною владою, між регіональною владою і державною владою тощо» [1, с. 48].

Державна регіональна політика є комплексним явищем, яке тісно пов'язане з іншими важливими складниками державного регулювання: децентралізацією публічного управління, реформою місцевого самоврядування, адміністративною, адміністративно-територіальною реформою тощо. Регіональна політика є «інструментом коригування державних регіональних диспропорцій в рівнях розвитку» [8].

Колектив авторів Національного інституту стратегічних досліджень у монографії «Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети» визначає регіональну політику як: «Сферу діяльності з управління економічним, соціальним, екологічним і політичним розвитком країни в регіональному аспекті відповідно до заздалегідь розробленої програми» [2, с. 19]. Таке трактування є значно ширшим і демонструє основну мету та ідею регіональної політики. Визначальним, на нашу думку, є те, що автори акцентують увагу, що регулювання і розвиток регіонів має базуватися на конкретній програмі, розробленій під відповідний регіон, його економічний, соціальний, політичний потенціал тощо.

В. Семиноженко та Б. Данилишин визначають регіональну політику «як діяльність держави, спрямовану на адміністративно-економічну оптимізацію регіональної структури країни та відносин між центром і територіями з метою забезпечення збалансованого розвитку за рахунок максимального ефективного використання внутрішніх і заохочення зовнішніх ресурсів в умовах глобалізації міжнародної економіки» [13, с. 15].

У монографії під редакцією М. Долішнього регіональна політика розглядається в досить широкому розумінні, а саме як «система цілей і дій, спрямованих на реалізацію інтересів держави стосовно регіонів та внутрішніх інтересів самих регіонів за допомогою методів, що враховують історичну, етнічну, соціальну, економічну та екологічну специфіку територій» [3, с. 8]. Таке визначення, на нашу думку, досить повно окреслює наявне уявлення про регіональну політику, а головне, вказує на можливість створення прийнятного як для держави, так і для її регіонів механізму взаємодії, який враховуватиме особливості окремих територій та сприятиме найкращому використанню наявних ресурсів.

С. Маскименко та Є. Кіш зазначають, що базовими принципами регіональної політики згідно з класифікацією ЄС є: субсидіарність (громадсько-політичний принцип, за яким вищі суспільні одиниці мають право і повинні розв'язувати лише ті проблеми, навиконання яких нижчі структури нездатні); децентралізація (перерозподіл повноважень регіонів з метою їх ефективного використання та заохочення регіональних ініціатив, оптимізації практичного вирішення питань саме на регіональному рівні); партнерство (співробітництво) між суб'єктами різних рівнів (Євросоюз, держава, регіон) територіально-адміністративних одиниць для реалізації конкретного проекту; програмування (іде розроблення на основі партнерства стратегії розвитку з урахуванням пріоритетних довгострокових та короткострокових іцілей); концентрація та адиціоналізм (фінансові ресурси, які надав ЄС окремим державам-членам чи суб'єктам територіального, регіонального розвитку, мають бути доповнені за рахунок місцевих джерел) [9, с. 53]. Із вищеведеного можна побачити, що окремі принципи є тотожними як в Україні, так і в ЄС. Водночас є й певні відмінності. Такі принципи, як концентрація та адиціоналізм в Україні не визначаються. А зміст іцих принципів, насамперед, полягає у всебічній фінансовій підтримці державою депресивних регіонів з метою поліпшення їх соціально-економічного становища, що, своєю чергою, призведе до зростання показників розвитку держави. Так, традиційно 50% вартості того чи іншого проекту фінансує держава-член ЄС, а внесок депресивних регіонів становить мінімум 20% [9, с. 53]. На нашу думку, реалізація іцих принципів в Україні нині була б дуже доречною, особливо в тих регіонах, які мають досить перспективний потенціал чи ресурси, але для впровадження іцільових програм не вистачає початкового капіталу.

Як зазначають Є. Кіш, О. Вишняков та Л. Лендзел: «Суть адаптації європейської регіональної політики для України визначається у чіткому застосуванні принципів цієї політики. У зв'язку з цим важливого значення набуває необхідність розроблення науково обґрунтованої комплексної Концепції регіональної політики України» [7, с. 32].

Отже, у найбільш загальному вигляді регіональна політика являє собою діяльність держави із забезпечення найбільш сприятливих умов соціально-економічного функціонування і розвитку окремих регіонів, що здійснюється за допомогою відповідних інструментів і методів державного регулювання всіх сфер діяльності на основі заздалегідь розроблених програм та стратегій для кожного регіону з урахуванням його специфічних особливостей. А основна мета регіональної політики держави – іце забезпечення сталого соціально-економічного росту регіонів, уникнення їх диспропорційного розвитку та підвищення рівня життя населення. Інтеграція України до ЄС означає, що всі внутрішні соціально-економічні й політичні перетворення треба будувати навколо європейського вектора, тобто спрямовуватися на реалізацію стратегічного завдання. Тому регіональна політика країни нині є пріоритетним напрямом державної політики, адже вона спрямована на здійснення поступової адаптації суспільства до входження в ЄС і охоплює всі сфери життєдіяльності населення.

Однак, за останні десять років перед Україною постали нові виклики у вигляді збройної агресії Росії, які призвели до тимчасової окупації частини території, що, у свою чергу, поглибило розрив у рівнях розвитку регіонів, спричинило масовий відплив працездатного населення та капіталу з територій, прилеглих до тимчасово окупованих, а також посилило міґраційне навантаження регіонів внаслідок вимушеного внутрішнього переміщення населення; підвищила підприємницькі та інвестиційні ризики на територіях, віддалених від зони стримування і відсічі збройній агресії Російської Федерації. Найбільшою соціально-економічною та екологічною шкодою насамперед тієї, що пов'язана з людськими жертвами, завдано територіям, на яких проводилися бойові дії та прилеглих до лінії розмежування. Ситуація на таких територіях характеризується як гуманітарна катастрофа, подолання наслідків якої є пріоритетом держави на найближчі десятиліття. Протягом останніх років державою здійснено ряд першочергових політичних, гуманітарних, соціально-економічних заходів щодо розв'язання прблем, пов'язаних із ситуацією на Сході та Півдні України. Разом з тим безпрецедентні масштаби проблеми потребують комплексного підходу до її розв'язання, активізації та координації зусиль іцентральных та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, спрямованих на відновлення соціально-економічної інфраструктури південних та східних регіонів України, розбудову миру, реінтеграції тимчасово окупованих територій, переорієнтації економіки ряду регіонів [11].

Кабінет Міністрів України затвердив Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки, проект якої розробив Мінрегіоном на виконання Закону України «Про засади державної регіональної політики» та Указу Президента України від 20 вересня 2019 р. № 713 «Про невідкладні

заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції». Проект Стратегії підготовлений у співпраці з Офісом Президента України, ієнтральними та місцевими органами виконавчої влади, асоціаціями органів місцевого самоврядування, проектами та програмами міжнародної технічної допомоги. У документі зазначено, що стратегічна мета регіональної політики на 2021-2027 рр. – ієе розвиток та єдність, орієнтовані на людину – гідне життя в згуртованій, деієнтралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні. Ієцю мету пропонується реалізувати через досягнення стратегічних ієцілей: формування згуртованої країни в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах; підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, розбудова ефективного багаторівневого врядування [11]. Передбачається, що за участі всіх міністерств буде розроблено План заходів з реалізації Державної стратегії на періоди 2021-2023 та 2024-2027 роки, в якому будуть визначені пріоритети та перспективи державної регіональної політики.

Ефективна державна регіональна політика неможлива без якісних регіональних стратегій, тому Мінрегіон розпочинає разом з обласними державними адміністраціями роботу щодо оновлення регіональних стратегій, щоб привести їх у відповідність до Державної. Безумовним пріоритетом, визначеним Стратегією, є стимулювання економічного розвитку регіонів – інвестування у проекти регіонального розвитку, які мають на меті розвиток регіонів, створення умов для залучення інвестицій та додаткових робочих місць. У ієцьому і полягає ключове завдання державної регіональної політики – стимулювання економічного розвитку та зменшення диспропорцій між регіонами [14].

Державну політику відновлення територій за 2014-2023 роки можна охарактеризувати поступовим вдосконаленням. Зокрема, змінювалися підходи від відбудови виключно інфраструктурних об'єктів і реалізації тимчасових проєктів до розробки планувальних документів з ієчітко визначеними ієцілями для розвитку громад. Очевидно, певна систематизація політики відновлення відбулася не відразу, а поступово, і на ієє є низка об'єктивних причин: зміна політичної ситуації в країні після Революції Гідності та курс до ЄС; початок низки реформ, у тому числі реформи децентралізації; відсутність певного досвіду ведення війни та тимчасової окупації територій; відсутність досвіду системної співпраці з міжнародними партнерами. Разом з тим, відновлення деокупованих громад є довгим процесом. Протягом ієцих років ми так і не змогли побудувати системну, ієчітку державну політику відновлення регіонів та громад.

Після повномасштабного вторгнення відбулося об'єднання двох міністерств у єдине Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України для покращення координації відновлення. Фактично, заходи відновлення громад здійснюються, проте досі ієснує низка проблем [15]. У нормативній частині політики відновлення маємо два «конкуруючі» документи. З одного боку, є згаданий вище Закон України «Про засади державної регіональної політики», у якому систематизовано рівні документів державної регіональної політики: державна стратегія – регіональна стратегія – стратегія розвитку територіальної громади. Для територій, що постраждали від російської агресії, вводиться план відновлення та розвитку (для регіонів та для громади). У Постанові «Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад», яку розробили на основі закону, зазначено, що проєкт плану відновлення та розвитку територіальної громади розробляють на основі програми комплексного відновлення, якщо громада підпадає під такі критерії: 1) зруйновано та/або пошкоджено понад 15% житлового фонду територіальної громади або окремих населених пунктів; 2) чисельність населення змінилася більше ніж на 25%; 3) рішення про розроблення програми комплексного відновлення пріієйнято в установленому законодавством порядку [15]. Таким чином, відповідно до підзаконного регулювання Програма є необхідною для підготовки Плану відновлення. Проте, згідно з законом «Про регулювання містобудівної діяльності» Програма комплексного відновлення не є обов'язковою. У результаті у нас діє два закони, що суперечать один одному.

Окрім ієцього, наявні суперечності у вищезгаданій Постанові КМУ, що містить неузгодженості як у частині визначення територій відновлення, так і щодо розробки планів. Так, до територій відновлення пропонують зараховувати громади, якщо виконується один із таких критеріїв: 1) на території громади відбувалися бойові дії, 2) громада або частина її території була тимчасово окупована, 3) наявність руйнувань критичної інфраструктури та житлового фонду внаслідок ведення бойових дій та обстрілів, 4) зменшення кількості населення (15%), 5) зростання рівня безробіття (15%), 6) зменшення податкових надходжень у місцеві бюджети (15%), 7) якщо частка ВПО у складі громади складає понад 10% [15].

Для підготовки обґрунтувань щодо оцінки відповідності тому чи іншому критерію громадам надається місяць. Проте за таких умов громади не можуть швидко та об'єктивно визначити свою належність до територій відновлення. З першими двома критеріями (факт бойових дії та/або тимчасова окупація) питань виникнути не повинно, оскільки списки таких територій затверджуються окремою постановою Мініреінтеграції. Натомість, з визначенням кількості жителів однозначно виникнуть труднощі, оскільки для цього необхідно провести підрахунки, що є тривалим, а подекуди і неможливим процесом. До того ж, реєстр ВПО не відображає точну кількість переселенців, оскільки не всі реєструються у відповідних громадах і після реєстрації можуть вільно переміщатися на інші території. Тому точність цього показника є сумнівною [15].

Окрім цього, після формування списку територій відновлення, оцінку відповідності критеріям має здійснювати комісія у складі представників профільного міністерства (50%) та профільного комітету ВР (50%). Ймовірно, за задумом, комісія має виконувати формальну функцію контролю та забезпечувати прозорість, однак за нечітко прописаних критеріїв може виникнути ризик політичного впливу та затягування процесу. Більш того, викликає занепокоєння і той факт, що комісія не включає в свій склад представників профільних асоціацій та громадських об'єднань. З іншого боку, визначені критерії не містять вимірюваних показників щодо їхнього впливу на громаду, потреб відновлення того чи іншого об'єкту. Тому виникає питання щодо ризиків відновлення всіх без винятку об'єктів, навіть тих, на які використання коштів є нераціональним, як іще було у 2014 році [15].

Інша частина проблеми – координаційна. Органи місцевого самоврядування потребують кращої координації процесів відновлення. Представники громад висловлюють застереження щодо об'єднання міністерств у єдине Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, адже іще призвело до плинності кадрів та викликало побоювання щодо втрати робочих контактів і тісної комунікації з представниками Міністерства [15].

За відсутності чіткої координації громади стикаються із проблемою пріоритезації сфер відновлення та планування. Часто громади вирішували проблеми ситуативно. Попри те, що на думку респондентів розробка планувальних документів є важливим компонентом для визначення довгострокових завдань, під час їх підготовки представники ОМС та ВА зіштовхуються з багатьма труднощами, основні з них: брак кваліфікованих кадрів та відповідного досвіду написання планувальних документів; відсутність визначеної національної політики (наприклад, щодо повернення ВПО та біженців, визначення типів територій з особливими умовами, як-то ступінь руйнувань, близькість до кордону з РФ, низька густина населення тощо); неможливість розрахунку базових показників для визначення соціально-демографічної структури громад. Крім того існує гонимість чітко розмежувати питання національного та місцевого рівнів, які стосуються відновлення та будуть визначені у загальнодержавній стратегії та у стратегіях територіальних громад [15].

Основними інструментами сучасної регіональної політики можна вважати: 1. Планування й координацію регіонального розвитку – погоджені програми дії на державному, регіональному й місцевому рівнях для прискорення розвитку певного регіону. 2. Програму інвестицій або розвитку – іще довгострокова програма, розроблена, виходячи з основних принципів стратегічного планування, тобто певна угода між відповідними державними органами, які фінансують і роблять певний внесок у реалізацію програми регіонального розвитку. 3. Загальнонаціональні програми підтримки конкретних регіонів – конкретні програми, що залежать від конкретних проблем, пов'язаних з економікою, урбанізацією, екологією тощо [6, с. 13].

Ключовим фактором успішного розвитку регіону сьогодні виступає взаємодія між громадянами й державними інститутами. Європейська практика підтверджує, що успіху досягають ті регіони, які направляють свої зусилля на поліпшення внутрішніх умов, що сприяють залученню інвестицій. До внутрішніх умов можна віднести компетенції, повноваження, напрямки діяльності, які здійснюються регіональними або місцевими зацікавленими сторонами. Така здатність пов'язана з тим, як регіон діагностує й вирішує внутрішні проблеми, використовуючи доступні можливості [4, с. 5].

Підкреслимо, що у програмі регіонального розвитку Європейського Союзу на 2014-2020 рр. передбачене скорочення бюджету реалізації регіональної політики. За цей період планується збільшення програм підтримки конкурентоспроможності разом із програмами зімкнення для регіонів і міст нових країн-членів Європейського Союзу. Країни Європейського Союзу повністю переходять на створення в регіонах діючих економічних стимулів для розвитку місцевої економічної ініціативи й забезпечення саморозвитку регіонів [16, с. 10]. І це також треба враховувати України на шляху до ЄС.

Отже, сьогодні до основних напрямків модернізації вітчизняної регіональної політики відносяться: розширення доступу до інвестиційних ресурсів, збільшення можливостей для впровадження інновацій, розвиток міжрегіонального співробітництва, раціональне й ефективне використання природних оздоровчих і рекреаційних ресурсів, вирішення проблем регіональної екологічної політики. Тут мова йде як про залучення внутрішніх інвестицій, так і про створення умов для більш тісного співробітництва з європейськими організаціями й фондами, які надають фінансову підтримку, спрямовану на регіональний розвиток у рамках програм міжнародного співробітництва (Всесвітній банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк тощо). Окрім цього, сприяння організації й проведенню форумів, бізнес-зустрічей, презентацій, круглих столів, тематичних виставок і інших заходів у рамках укладених угод про співробітництво між регіонами України й адміністративно-територіальними одиницями інших країн.

2 лютого 2023 Єврокомісія презентувала звіт щодо готовності України до вступу до ЄС. Цей документ – свого роду екзаменаційний листок, а кожен включений параметр (всього їх 31) – предметний іспит. Варто докладніше зупинитися на такому параметрі, як регіональна політика. Для Євросоюзу це не менш важливий пункт, ніж питання державних закупівель, зеленої енергетики чи безпеки. Наразі за параметром «регіональна політика» Україна отримала 2 бали з 5 [12].

А це означає, що регіональна політика в Україні потребує доопрацювання за кількома напрямками: 1. В Україні відсутня правова база для досягнення цілей, передбачених статтями 174-175 Угоди про функціонування ЄС. Йдеться про підтримку сільських територій, віддалених та рідконаселених територій, індустріалізованих зон. Усі економічні політики в ЄС мають підпорядковуватися цим цілям. 2. В Україні відсутній фонд, подібний до European Social Fund+. Державний фонд регіонального розвитку, який діє в Україні, наразі виконує інші цілі. Це означає, що Україні потрібно змінити пріоритети щодо розподілу бюджетних коштів в рамках фондів, що також відібрається і на проектах, котрі можуть ініціювати та реалізовувати громади. 3. Ще один пункт – це інституційна структура. У цій частині Єврокомісія відзначає потребу в координації між органами державної, регіональної та місцевої влади. Цей рівень координації має бути ефективнішим, щоб була змога здійснювати управління європейськими структурними фондами. 4. Адміністративна спроможність. Зауваження Єврокомісії сформульовані коротко та зрозуміло: децентралізовані органи влади не мають достатньої адміністративної спроможності здійснювати менеджмент регіональних операційних фондів коштів ЄС. Виходом з такої ситуації є підготовка кадрів в органах місцевого самоврядування, котрі будуть відточувати свою організаційну спроможність. 5. Синхронізація державних програмних документів з регіональними та місцевими програмами залишає бажати кращого, але певний прогрес є. 6. Ще один важливий пункт – це фінансовий моніторинг. У цій частині було одне з найкритичніших зауважень: відсутність попереднього контролю за використанням коштів. І ці контрольні процедури повинні були впроваджувати якраз органи місцевого самоврядування – як регіональні, так і місцеві [12].

Отже, як показує європейський досвід, всі програми регіонального розвитку слід ретельно адаптувати до потреб і прагнень відповідного регіону. Політика регіонального розвитку повинна враховувати типологію регіонів і передбачати надання підтримки й допомоги в ефективній комбінації підходів до регіонального розвитку, пов'язаних з поліцентричним і орієнтованим на полюси росту аспектом, а також зворотну стимуляцію міст на периферії, зокрема забезпечення доступності державних послуг. Це не означає, що слід повністю ігнорувати інтереси менш розвинених територій, а значить з'якшення тих відмінностей і причин, які можуть завжди спотворити потенціал розвитку депресивних або відсталих регіонів.

Національна регіональна політика України має бути спрямована на вирішення найважливішого завдання сьогодення – створення самодостатніх потужних регіонів, з тільки їм притаманною специфікою, культурними та мовними традиціями, міцною економікою та можливостями для самоврядування. Подальші наукові розроблення мають бути присвячені саме вирішенню зазначених стратегічних пріоритетів. Завдання держави в цьому контексті – створити та забезпечити всі умови (нормативно-правові, організаційні, фінансові тощо) для повноцінного територіального розвитку. Підвищення ефективності регіонального управління щодо забезпечення збалансованого соціального розвитку регіонів України потребує подолання значної міжрегіональної диференціації умов такого розвитку. Натепер регіональна політика країни має певні недоліки і ще не повною мірою гармонізована відповідно до європейських стандартів.

Сьогоднішня державна стратегія регіонального розвитку України потребує суттєвих змін та доповнень. Регіональна політика має враховувати особливості кожного окремого регіону, його стан

та перспективи його розвитку. Необхідне створення спеціалізованого виконавчого органу влади, метою якого стане формування та втілення регіональної політики, збір та аналіз статистичних даних, спостереження за розвитком та допомога депресивним регіонам. Посилення співробітництва між регіональними, державними інституціями та представниками бізнесу, створення фондів фінансової та економічної допомоги. Використання вже існуючих програм співробітництва з міжнародними організаціями з метою розвитку регіонів, розробки та втілення інноваційних програм, заохочення населення до вирішення існуючих проблем. Необхідне створення системи моніторингу та оцінки впливу регіональної політики на розвиток національної економіки та адаптації її до норм Європейського Союзу. У подальшому, корисним буде розглядати об'єктом регіональної політики менші за площею території (наприклад міста, частини міст) для вирішення більш вузьких проблем та надання адресної допомоги. Проте, при співпраці з країнами ЄС та високих темпах євроінтеграції необхідно зберегти національну ідентичність, враховувати власні економічні інтереси, зосередитися на розвитку вигідних галузей українського виробництва.

Бібліографічний список:

1. Варналій З.С., Білик Р. Р. Економічна безпека та конкурентоспроможність регіонів України: монографія. Чернівці: Технодрок, 2018. 456 с.
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія. Київ: НІСД, 2007. 768 с.
3. Долішній М.І. Організаційне та наукове забезпечення реалізації регіональної політики в Україні. *Вісник АЕН України*. 2004. № 2. С. 3-7.
4. Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять до ЄС? Застосування принципів та обмін досвідом, 2009. URL: https://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/123589/mod_resource/content/1/european_regionalna_politika.pdf (дата звернення 30.11.2023).
5. Качмарський Є. І. Трансформації інституційного забезпечення регіональної політики в Україні. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2023. Вип. 93. С. 202-215.
6. Кваша О. П. Державна регіональна політика України: нова парадигма в умовах євроінтеграційного вибору. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2022. Вип. 40. С. 12-16.
7. Кіш Є., Вишняков О., Лендєл Л. На шляху до Європи. Український досвід євро регіонів. Київ: Логос, 2000. 224 с.
8. Максименко С. Перспективи регіональної політики України в контексті європейського досвіду. *Незалежний культурологічний часопис*. 2002. № 23. С. 11-14.
9. Максименко С., Кіш Є., Лендєл М., Студенніков І. Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України. Київ: Логос, 2000. 171 с.
10. Малиновський В. Концептуалізація поняття «регіон». *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. № 4. С. 163-170.
11. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 30.11.2023).
12. Регіональна політика та вимоги ЄС: що потрібно зробити Україні, 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/03/30/7158909/> (дата звернення 30.11.2023).
13. Семиоженко В.П., Данилишин Б.М. Новий регіоналізм. Київ: Наукова думка, 2005. С. 19.
14. Уряд затвердив Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки, 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyyv-poriadok-rozroblennia-derzhavnoi-stratehii-rehionalnoho-rozvytku-do-2027-roku> (дата звернення 30.11.2023).
15. Що зараз відбувається з державною політикою відновлення громад і які питання треба врахувати, 2023. URL: <https://parlament.org.ua/2023/09/04/shho-zaraz-vidbuvayetsya-z-derzhavnoyu-politikoyu-vidnovlennya-gromad-i-yaki-pitannya-treba-vrahuvati/> (дата звернення 30.11.2023).
16. Europe 2020 – EU-wide headline targets for Economic Growth – European Commission, 2020. URL: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-01-14-110-en-c.pdf> (дата звернення 30.11.2023).

References:

1. Varnaliy Z.S., Bilyk R. R. Ekonomichna bezpeka ta konkurentospromozhnist rehioniv Ukrainy: monohrafiia. Chernivtsi: Tekhnodruk, 2018.
2. Derzhavna rehionalna polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorytety: monohrafiia. Kyiv: NISD, 2007.
3. Dolishnii M.I. Orhanizatsiine ta naukove zabezpechennia realizatsii rehionalnoi polityky v Ukraini. *Visnyk AEN Ukrainy*. 2004. № 2. 3-7.
4. Yevropeiska rehionalna polityka: natkhennia dlia krain, shcho ne vkhodiat do YeS? Zastosuvannia pryntsyv ta obmin dosvidom, 2009. URL: https://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/123589/mod_resource/content/1/european_regionalna_politika.pdf (дата звернення 30.11.2023).

5. Kachmarskyi Ye. I. Transformatsii instytutsiinoho zabezpechennia rehionalnoi polityky v Ukraini. *Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky*. 2023. V. 93. 202-215.
6. Kvasha O. P. Derzhavna rehionalna polityka Ukrainy: nova paradyhma v umovakh yevrointehratsiinoho vyboru. *Sotsialno-humanitarnyi visnyk*. 2022. V. 40. 12-16.
7. Kish Ye., Vyshniakov O., Lendel L. Na shliakhu do Yevropy. Ukrainyskyi dosvid yevrorehioniv. Kyiv: Lohos, 2000.
8. Maksymenko S. Perspektyvy rehionalnoi polityky Ukrainy v konteksti yevropeiskoho dosvidu. *Nezalezhnyi kulturolohichnyi chasopys*. 2002. № 23. 11-14.
9. Maksymenko S., Kish Ye., Lendel M., Studennikov I. Rehionalna polityka v krainakh Yevropy. Uroky dlia Ukrainy. Kyiv: Lohos, 2000.
10. Maksymenko S., Kish Ye., Lendel M., Studennikov I. Rehionalna polityka v krainakh Yevropy. Uroky dlia Ukrainy. Kyiv: Lohos, 2000.
11. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnogo rozvytku na 2021-2027 roky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 30.11.2023).
12. Rehionalna polityka ta vymohy EU: shcho potribno zrobyty Ukraini, 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/03/30/7158909/> (дата звернення 30.11.2023).
13. Semynozhenko V.P., Danylyshyn B.M. Novyi rehionalizm. Kyiv: Naukova dumka, 2005. 19.
14. Uriad zatverdyl Derzhavnu stratehiu rehionalnogo rozvytku na 2021-2027 roky, 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyl-poriadok-rozroblennia-derzhavnoi-stratehii-rehionalnogo-rozvytku-do-2027-roku> (дата звернення 30.11.2023).
15. Shcho zaraz vidbuvaietsia z derzhavnoiu politykoiu vidnovlennia hromad i yaki pytannia treba vrakhuvaty, 2023. URL: <https://parlament.org.ua/2023/09/04/shho-zaraz-vidbuvayetsya-z-derzhavnoyu-politikoyu-vidnovlennya-gromad-i-yaki-pitannya-treba-vrahuvati/> (дата звернення 30.11.2023).
16. Europe 2020 – EU-wide headline targets for Economic Growth – European Commission, 2020. URL: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-01-14-110-en-c.pdf> (дата звернення 30.11.2023).

Kravets A. Yu., Astakhov I. V. Regional policy of Ukraine: problems and prospects

State regional policy in Ukraine in 2014-2023 has reached a new level of development, there is an intensification of decentralization processes, which contributes to the balanced development of Ukrainian territorial communities and regions. Ukraine has the opportunity to speed up its accession to the European Union (EU), so the reconstruction and regional development plans should already comply with European rules, gaining experience here and strengthening the confidence of foreign partners in investments in regional development. In recent years, Ukraine has observed increased attention to regionalist research, in-depth theoretical investigations into the essence of the main concepts related to the development of socio-economic territorial systems, the development of new terms of political regionalism, the justification of the latest approaches to the formation and implementation of regional policy, the improvement of the system and the process of managing the internal regions of the state. However, taking into account the new extremely complex challenges, the modern state strategy of regional development of Ukraine needs significant changes and additions. There is an urgent need to create a specialized executive authority, the purpose of which will be the formation and implementation of regional policy, the collection and analysis of statistical data, monitoring of development and assistance to problem regions. There is no doubt about the need to strengthen cooperation between regional and state institutions, active use of already existing cooperation programs with international organizations for the purpose of regional development, development and implementation of innovative programs, as well as a system of monitoring and evaluating the impact of regional policy on the development of the national economy and its adaptation to norms of the European Union. The integration of Ukraine into the EU means that all internal socio-economic and political transformations must be built around the European vector.

Keywords: regional policy, region, regional development, European Union.